

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS NEGALIOS PAGRINDU TEIKIANT AB „LIETUVOS GELEŽINKELIAI“ PASLAUGAS TYRIMO

2018 m. gruodžio 14 d. Nr. (18)SN-177)SP-125
Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau – Tarnyba) 2018 m. rugsėjo 20 d. gautas Lietuvos Respublikos Seimo narės Radvilės Morkūnaitės-Mikulėnienės kreipimasis, kuriame nurodoma, kad Kaišiadorių rajono savivaldybė (toliau vadinama ir Savivaldybe) susiduria su problemomis dėl ties Kaišiadorių geležinkelio stotimi (J. Misiūno a. 1, Kaišiadorys) esančio, neįgaliesiems, dviratininkams ir tėvams su vaikų vežimėliais nepritaikyto geležinkelio pėsčiųjų tilto (toliau – Tiltas). Savivaldybė jau nemažai laiko prašo Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos bei AB „Lietuvos geležinkeliai“ (toliau vadinama ir Įmone) įgyvendinti parengtą modernizavimo projektą, pagal kurį Savivaldybė yra išdavusi statybos leidimą dar 2012 metais. Susisiekimo ministerija teigia, kad lėšų šiam projektui įgyvendinti neturi, yra siūlusi Savivaldybei perimti geležinkelio infrastruktūrą ir modernizavimą įgyvendinti pačiai. Kartu su minėtu raštu pateikta susirašinėjimo su Savivaldybe, AB „Lietuvos geležinkeliai“ bei Susisiekimo ministerija dokumentacija.

Prie minėto kreipimosi pridedamuose raštuose pateikiama informacija, jog per Kaišiadorių miestą eina geležinkelis, dalinantis miestą į dvi dalis. Virš geležinkelio įrengtas Tiltas yra vienintelis statinys, skirtas pėstiesiems patekti į kitą miesto dalį arba į peronus, kuriuose stoja traukiniai. Geležinkelio stoties pastatas yra gerokai toliau nei peronai, todėl keleiviai, ketinantys vykti traukiniais, turi pereiti Tiltą du kartus: pirmąjį kartą, kad galėtų įsigyti traukinio bilietą, o antrą, kad patektų į peronus. Tiltą galima pereiti tik prieš tai pakilus ir nuo jo nusileidus laiptais, mechaninių keleivių kėlimo priemonių įrengta nėra, todėl jis yra visiškai nepritaikytas neįgaliųjų asmenų judėjimui. Savivaldybės administracija dar 2012 m. statytojui AB „Lietuvos geležinkeliai“ išdavė statybos leidimą Nr. LNS-26-121126-00087 projektui Nr.

SP-86-00-TP-03-10 „Techninė pagalba (projektavimas) linijos Vilnius–Kaunas kelio modernizavimui greičiui iki 160 km/h. Kelio pertrasavimas Vilnius–Kaišiadorys ruože“ (toliau – Projektas) įgyvendinimui ties Kaišiadorimis, tačiau šis projektas nėra įgyvendinamas.

Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierė Agneta Skardžiuvienė (toliau – lygių galimybių kontrolierė), vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 30 straipsnio 2 dalimi, 2018 m. spalio 2 d. d. raštu Nr. (18)SN-177)S-576 kreipėsi į AB „Lietuvos geležinkeliai“ administraciją, prašydama pateikti informaciją apie tai, kas yra Tiltu valdytojas; kokiomis sąlygomis asmenys su judėjimo negalia šiuo metu naudojami susisiekimo geležinkelių transportu paslaugomis Kaišiadorių traukinių stotyje; ar asmenys su negalia gali be kliūčių naudotis geležinkelių infrastruktūra Kaišiadorių mieste, kaip tai yra nustatyta Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2013 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 3-659 patvirtintose Transeuropinės geležinkelių sistemos sąveikos reikalavimų nustatymo ir taikymo taisyklėse; ar Tiltas atitinka reikalavimus, numatytus 2007 m. gruodžio 21 d. Komisijos Sprendime Nr. 2008/164/EB dėl transeuropinės paprastųjų ir greitųjų geležinkelių sistemos techninės sąveikos specifikacijos „Žmonės su judėjimo negalia“; ar yra planuojami pakeitimai, įrengimai, siekiant pritaikyti Tiltą asmenims su judėjimo negalia; kokių veiksmų, priemonių imamasi pritaikyti Tiltą asmenų su negalia poreikiams; kada planuojama įgyvendinti Projektą; kokių priemonių imtasi Projekto finansavimo įgyvendinimui užtikrinti; paprašyta pateikti kitą su tyrimo esme susijusią reikšmingą informaciją bei įrodymus.

Lygių galimybių kontrolierė 2018 m. spalio 5 d. raštu Nr. (18)SN-177)S-593 kreipėsi į Susisiekimo ministeriją, prašydama pateikti informaciją, ar Susisiekimo ministerijai yra žinoma apie tai, kokiomis sąlygomis asmenys su judėjimo negalia šiuo metu Kaišiadorių traukinių stotyje naudojami susisiekimo geležinkelių transportu paslaugomis; ar asmenys su negalia gali be kliūčių naudotis geležinkelių infrastruktūra Kaišiadorių mieste, kaip tai yra nustatyta Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2013 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 3-659 patvirtintose Transeuropinės geležinkelių sistemos sąveikos reikalavimų nustatymo ir taikymo taisyklėse; ar Tiltas atitinka reikalavimus, numatytus 2007 m. gruodžio 21 d. Komisijos Sprendime Nr. 2008/164/EB dėl transeuropinės paprastųjų ir greitųjų geležinkelių sistemos techninės sąveikos specifikacijos „Žmonės su judėjimo negalia“; kada planuojama įgyvendinti Projektą; kokių priemonių imtasi Projekto finansavimo įgyvendinimui užtikrinti.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

Tarnyboje 2018 m. spalio 22 d. gautame rašte Nr. 213790 nurodoma, jog Susisiekimo ministerija yra išanalizavusi visų geležinkelio stočių ir su geležinkelio stotimis susijusios geležinkelių infrastruktūros (peronų) pritaikymą neįgaliesiems ir ribotos judėsenos asmenims; jai yra žinoma, kad asmenys, ketinantys vykti traukiniu iš Kaišiadorių geležinkelio stoties, turi pereiti Tiltą du kartus: pirmąjį, kad galėtų įsigyti traukinio bilietą, o antrąjį, kad patektų į peronus. Nors nuovažos ir (arba) keltuvai prie Tiltu nėra įrengti, siekiant užtikrinti, kad asmenys su negalia keleivių vežimo geležinkelių transportu paslaugomis galėtų naudotis tomis pačiomis sąlygomis, kaip ir kiti asmenys, viešosios geležinkelių infrastruktūros valdytojas ir geležinkelio įmonė (vežėjas) įpareigoti užtikrinti Lietuvos Respublikos geležinkelių transporto kodekso (toliau – GTK) 33¹ straipsnyje nustatytų reikalavimų vykdymą, t. y., „vežant neįgaliuosius arba ribotos judėsenos asmenis vietiniais maršrutais, <...> užtikrinti, kad neįgaliesiems arba ribotos judėsenos asmenims būtų suteikta pagalba patekti į peronus <...>. Jeigu geležinkelio stotys, peronai ir riedmenys nėra techniškai pritaikyti neįgaliesiems arba ribotos judėsenos asmenims aptarnauti, geležinkelių infrastruktūros valdytojais ir geležinkelio įmonės (vežėjais) imasi visų įmanomų ir pagrįstų priemonių, kad šiems asmenims būtų suteikta galimybė naudotis geležinkelių transportu. Atkreipiamas dėmesys, jog pagalbos patekti į peroną ar geležinkelio stotį suteikimo neįgaliesiems ar ribotos judėsenos asmenims suteikimo tvarka detalizuota GTK 33¹ straipsnyje ir AB „Lietuvos geležinkeliai“ patvirtintose Prieigos taisyklėse, taikomose vežant neįgalius ar ribotos judėsenos asmenis (toliau – Prieigos taisyklės). Prieigos taisyklės yra platinamos geležinkelio stotyse, traukiniuose ir Lietuvos neįgaliųjų forume. Elektroninę Prieigos taisyklių versiją galima atsisiųsti AB „Lietuvos geležinkeliai“ interneto svetainėje www.litrail.lt.“

GTK 33¹ straipsnio reikalavimai nustatyti kaip privalomos nacionalinės priemonės pereinamuoju laikotarpiu, t. y., kol Lietuvos Respublika naudoja Reglamento (ES) Nr. 1371/2007 21-24 straipsnių netaikymo išlygomis siekdama sudaryti sąlygas viešosios geležinkelių infrastruktūros valdytojui ir geležinkelio įmonei (vežėjui) pasirengti taikyti Reglamentą (EB) Nr. 1371/2007 visa apimtimi.

Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2004 m. gruodžio 23 d. įsakymu Nr. 3-586 patvirtintų Geležinkelių sistemos sąveikos reikalavimų nustatymo ir taikymo taisyklių (toliau – Taisyklės) 12.4.1 papunktyje, apibrėžiant bendruosius su geležinkelių sistemos prieinamumu susijusius reikalavimus, nustatyta, jog neįgaliesiems turi būti užtikrintos vienodos su kitais asmenimis naudojimosi geležinkelių infrastruktūros ir geležinkelių riedmenų posistemiais sąlygos.

Projektuojant, statant, atnaujinant, modernizuojant, eksploatuojant šių posistemių dalis, kuriomis naudosis neįgalieji ir riboto judumo asmenys, atliekant šių posistemių dalių techninę priežiūrą turi būti

vengiama sudaryti kliūtis minėtiems asmenims naudotis geležinkelių infrastruktūros ir geležinkelių riedmenų posistemiais, šalinamos naudojimąsi šiais posistemiais ribojančios kliūtys.

Atsižvelgiant į tai, įvertinus GTK 33¹ straipsnyje nustatytų įpareigojimų viešosios geležinkelių infrastruktūros valdytojui ir geležinkelio įmonei (vežėjui) pobūdį, Susisiekimo ministerija mano, jog imamasi reikiamų priemonių šalinant neįgaliesiems ir ribotos judėsenos asmenims kliūtis naudotis Tiltu ir keleivių vežimo geležinkelių transportu paslaugomis, kaip tai numatyta Taisyklėse.

Rašte nurodoma, kad Tiltas buvo pastatytas 1995 metais, remiantis tuo metu galiojusiais statybos techniniais reglamentais. Tilto atnaujinimas arba modernizacija iki šiol nebuvo atliekama.

Pagal Reglamento (ES) Nr. 1300/2014, kuris pakeitė Sprendimą Nr. 2008/164/EB, 2 straipsnyje apibrėžtą šio Reglamento taikymo sritį, Reglamentas (ES) Nr. 1300/2014 taikomas visiems naujiems Sąjungos geležinkelių sistemos infrastruktūros ir riedmenų posistemiams, kurie pradami eksploatuoti po 12 straipsnyje nustatytos taikymo pradžios datos, t. y., po 2015 m. sausio 1 d.; Reglamentas (ES) Nr. 1300/2014 netaikomas esamiems Sąjungos geležinkelių sistemos infrastruktūros ir riedmenų posistemiams, kurie 12 straipsnyje nustatytą taikymo pradžios dieną, t. y., 2015 m. sausio 1 d., jau buvo pradėti eksploatuoti kurios nors valstybės narės tinkle (arba jo dalyje).

Informuojama, kad Tiltas neatitinka Sprendime Nr. 2008/164/EB ir jį pakeitusiame Reglamente Nr. (ES) Nr. 1300/2014 nustatytų reikalavimų, nes minėti reikalavimai Tiltą projektuojant ir statant neegzistavo, be to, Tiltas neprivalo atitikti Sprendime Nr. 2008/164/EB ir jį pakeitusiame Reglamente (ES) Nr. 1300/2014 nustatytų reikalavimų, kadangi minėti reikalavimai taikomi tik po 2015 m. sausio 1 d. projektuojamiems ir statomiems geležinkelių infrastruktūros objektams.

Teigiama, kad, atsižvelgus į ribotą 2014–2020 metų ES investicijų fondų veiksmų programos biudžetą, rengiant Nacionalinės susisiekimo plėtros 2014–2020 metų programos įgyvendinimo 2017–2019 metų veiksmų planą, buvo pakoreguoti finansavimo prioritetai, didesnę dėmesį skiriant IX geležinkelio koridoriaus elektrifikavimui (neigiamo poveikio aplinkai mažinimui), todėl Projekto, kurio apimtyje yra numatyta rekonstruoti Tiltą, įgyvendinimas iki 2020 m. neplanuojamas.

Susisiekimo ministerija, atsižvelgdama į Tilto svarbą užtikrinant geresnį judumą neįgaliesiems ir ribotos judėsenos asmenims Kaišiadorių mieste ir siekdama gerinti naudojimosi keleivių vežimo geležinkelių transportu paslaugomis Kaišiadorių geležinkelio stotyje sąlygas, Projekto svarbą akcentuos Susisiekimo ministerijai derantis su Europos Komisija dėl 2021–2027 metų laikotarpio ES investicijų.

Papildomai informuojama, jog, Susisiekimo ministerijos žiniomis, AB „Lietuvos geležinkeliai“ svarsto galimybę savo lėšomis atlikti šiuos Tilto remonto darbus: įrengti 3 lifthus, suremontuoti Tilto dangą,

turėklus ir laiptų maršus, pagerinti Tiltu apšvietimą. Preliminari planuojamų atlikti Tiltu remonto darbų vertė apie 400 tūkst. eurų.

Nurodoma, kad Tiltu naudojasi ne tik asmenys, ketinantys važiuoti traukiniu, bet ir Kaišiadorių miesto gyventojai, siekdami patekti į norimą miesto dalį, todėl tikimasi, jog AB „Lietuvos geležinkeliai“, bendradarbiaudama su Savivaldybe, ras abipusiai naudingus sprendimus, padėsiančius pagerinti naudojimosi keleivių vežimo geležinkelių transportu paslaugomis neįgaliesiems ir ribotos judėsenos asmenims sąlygas, taip pat neįgalųjų ir ribotos judėsenos asmenų judumą Kaišiadorių mieste.

2018 m. lapkričio 8 d. gautame AB „Lietuvos geležinkeliai“ rašte nurodoma, jog Įmonės pozicija yra išdėstyta Susisiekimo ministerijos rašte, papildomos informacijos Įmonė Tarnybai neteiks.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a

Skundo tyrimo metu buvo vertinama, ar AB „Lietuvos geležinkeliai“, teikdama jos funkcijoms priskirtas paslaugas, nepažeidė Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatų, pagal kurias, įgyvendindamas lygias galimybes, prekių pardavėjas, gamintojas ar paslaugų teikėjas, nepaisydamas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, privalo visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, ir taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas.

Jungtinių Tautų bei Europos Sąjungos, taip pat nacionaliniuose teisės aktuose diskriminacija reiškia teisių sumažinimą, suvaržymą ar atėmimą tam tikrai kategorijai žmonių dėl kokių nors asmens požymių. Diskriminacija suvokiama kaip asmenų lygybės principo pažeidimas, kai asmeniui ar asmenų grupei yra sukuriama mažiau palankios sąlygos, taikomi skirtumai, išimtys, apribojimai ar teikiamas pranašumas, lyginant su kitais asmenimis, esančiais toje pačioje ar tokioje pačioje situacijoje.

Remiantis Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalimi, tiesioginė diskriminacija – tai elgesys su asmeniu, kai lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu jam taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Pagal Lygių

galimybių įstatymo 2 straipsnio 5 dalies nuostatas, netiesioginė diskriminacija apibūdinama kaip veikimas ar neveikimas, teisės norma ar vertinimo kriterijus, akivaizdžiai neutrali sąlyga ar praktika, kurie formaliai yra vienodi, bet juos įgyvendinant ar pritaikant atsiranda ar gali atsirasti faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, nebent ši veikimą ar neveikimą, teisės normą ar vertinimo kriterijų, sąlygą ar praktiką pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

Pagal Lygių galimybių įstatyme įtvirtintą diskriminacijos sąvoką, tiriant diskriminacijos fakto buvimą ar nebuvimą siekiama nustatyti, ar tam tikras elgesys, teisės norma, praktika galėtų tam tikrą asmenį dėl tam tikro asmens tapatybės požymio, t. y., aptariamam atveju – dėl negalios, priversti atsidurti mažiau palankioje padėtyje nei kitas asmuo, neturintis šio požymio.

Lygių galimybių įstatymo 4 straipsnyje įtvirtinta įrodinėjimo pareigos paskirstymo tvarka nagrinėjant lygių galimybių principo pažeidimo atvejus, t. y., teismuose ar kitose kompetentingose institucijose nagrinėjant fizinių, juridinių asmenų, kitų organizacijų ir jų padalinių skundus, pareiškimus, prašymus, pranešimus ar ieškinius dėl diskriminacijos lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, pareiškėjui nurodžius aplinkybes, leidžiančias daryti prielaidą dėl tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos buvimo, preziumuojama, kad tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos, priekabiavimo ar nurodymo diskriminuoti faktas buvo. Skundžiamas asmuo turi įrodyti, kad lygių galimybių principas nebuvo pažeistas.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos (toliau – Konvencija), kurios dalyvė yra Lietuva, 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog valstybės, šios Konvencijos šalys, užtikrina, kad prieš įstatymą visi asmenys lygūs ir lygūs pagal įstatymą, taip pat turi teisę į lygiavertę įstatymo apsaugą ir teisę vienodai naudotis įstatymo teikiamomis galimybėmis be jokio diskriminavimo. Valstybės, šios Konvencijos šalys, draudžia bet kokį diskriminavimą dėl neįgalumo ir garantuoja neįgaliesiems vienodą ir veiksmingą teisinę apsaugą nuo diskriminavimo dėl bet kokios priežasties (Konvencijos 5 straipsnio 2 dalis).

Konvencijos 9 straipsnyje „Prieinamumas“ įtvirtinta pareiga valstybėms, šios Konvencijos šalims, siekti, kad neįgalieji galėtų gyventi savarankiškai ir visapusiškai dalyvauti visose gyvenimo srityse, imtis atitinkamų priemonių, užtikrinant neįgaliesiems lygiai su kitais asmenimis fizinės aplinkos, transporto, informacijos ir ryšių, įskaitant informacijos ir ryšių technologijų bei sistemų, taip pat kitų visuomenei prieinamų objektų ar teikiamų paslaugų prieinamumą tiek miesto, tiek kaimo vietovėse. Šios priemonės,

kurios apima prieinamumo kliūčių ir trukdžių nustatymą ir pašalinimą, *inter alia* taikomos: pastatams, keliams, transporto priemonėms ir kitokiems vidaus ir lauko objektams, įskaitant mokyklas, būstą, medicinos įstaigas ir darbo vietas; informacijos, ryšių ir kitokioms tarnyboms, įskaitant elektronines ir avarines tarnybas. Pagal 9 straipsnio 2 dalies nuostatas, valstybės, šios Konvencijos šalys, įpareigojamos imtis atitinkamų priemonių, siekiant rengti ir skleisti visuomenei prieinamų objektų ar jai teikiamų paslaugų prieinamumo būtiniausias standartus ir gaires bei kontroliuoti, kaip jie įgyvendinami; suteikti galimybę pasinaudoti įvairių pagalbininkų ir tarpininkų paslaugomis, įskaitant gidus, skaitovus ir profesionalius gestų kalbos vertėjus, kad būtų sudarytos sąlygos patekti į pastatus ir kitus visuomenei prieinamus objektus; skatinti kitokias atitinkamas pagalbos ir paramos neįgaliesiems formas, kad jiems būtų užtikrinta galimybė gauti informaciją.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių komitetas 2014 m. gegužės 22 d. Konvencijos 9 straipsnio „Prieinamumas“ Generaliniame komentare (toliau – Komentaras) nurodė, jog prieinamumas yra būtina asmenų su negalia savarankiškumo ir galimybės visavertiškai bei lygiomis teisėmis su visais asmenimis dalyvauti visuomeniniame gyvenime sąlyga. Neužtikrinus fizinės aplinkos, transporto, informacijos ir ryšių, įskaitant informacijos ir ryšių technologijų bei sistemų, taip pat kitų visuomenei prieinamų objektų ar teikiamų paslaugų prieinamumo, asmenys su negalia neturėtų lygių galimybių dalyvauti bendruomenės, kurioje jie gyvena, veikloje (Komentaro 1 p.).

Konvencija nustatyta pareiga visiems, tiek privatiems, tiek viešiesiems, subjektams, nepaisant jų teisinės formos, užtikrinti prieinamumą jų nuosavybės teise valdomuose pastatuose, taip pat padaryti prieinamą transporto infrastruktūrą, transporto priemones, informaciją bei komunikacijos priemones, paslaugas. Visi paslaugų teikėjai, tiek privatūs, tiek viešieji, privalo užtikrinti paslaugų prieinamumą, jeigu tik paslauga ar prekė yra teikiama ar prieinama visuomenei. Tokios pareigos pažeidimas yra laikomas diskriminaciniu elgesiu (Komentaro 13 p.). Prieinamumas yra būtina sąlyga, asmenims su negalia užtikrinant jų pagrindines teises ir laisves, galimybę gyventi savarankiškai, dalyvauti visuomeniniame gyvenime (Komentaro 14 p.).

Konvencijos 9 straipsnyje įtvirtinta prieinamumo pareiga turi būti įgyvendinama dviem aspektais:

1) užtikrinant naujai projektuojamų, statomų ar gaminamų objektų, aplinkos, prekių, produktų bei paslaugų prieinamumą;

2) pašalinant kliūtis jau pastatytuose statiniuose, kitoje fizinėje aplinkoje, asmenims su negalia naudojančiam transportu, informaciją bei komunikacijos priemonėmis, prekėmis bei paslaugomis, prieinamomis visuomenei (Komentaro 24 p.).

Lietuva Konvenciją ratifikavo 2010 metais ir įsipareigojo žmones su negalia integruoti į visuomenę sudarant palankias sąlygas užtikrinti jų orumą ir teises. Profesorius Jonas Ruškus, JTO Neįgaliųjų teisių komiteto narys, teigia, kad, ratifikavusi šią Konvenciją, Lietuva „įsipareigojo ir prisiėmė atsakomybę įgyvendinti Neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatas savo šalių įstatymuose ir praktikoje diegti lygybės ir nediskriminavimo, prieinamumo prie visuomenės išteklių, lygybės prieš įstatymą, gyvenimo savarankiškai ir įtraukties į bendruomenę principus“¹.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis asmenų lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje skelbiama, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs; žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas).

Konstitucinis Teismas 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime taip pat konstatavo, kad konstitucinis asmenų lygybės principas nepaneigia pačios galimybės skirtingai traktuoti žmones atsižvelgiant į jų statusą ar padėtį (Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas).

Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo 11 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog reikalavimai dėl neįgaliesiems fiziškai tinkamos aplinkos visose gyvenimo srityse įgyvendinami atliekant teritorijų planavimą ir statinių projektavimą bei viešosios paskirties pastatų, būsto ir jo aplinkos, viešojo transporto objektų, skirtų keleiviams aptarnauti, ir jų infrastruktūros, informacinės aplinkos pritaikymą neįgaliųjų specialiesiems poreikiams. Už objektų pritaikymą neįgaliųjų specialiesiems poreikiams atsako savivaldybių institucijos ir šio straipsnio 1 dalyje nurodytų objektų savininkai bei naudotojai (Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo 11 straipsnio 3 dalis).

2007 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamente (EB) Nr. 1371/2007 „Dėl geležinkelių keleivių teisių ir pareigų“ V skyriuje nustatyti Europos Sąjungoje veikiančių geležinkelių

¹ Jonas Ruškus: Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencija keičia pasaulį. 2014; <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2014-06-16-jonas-ruskus-jungtiniu-tautu-neigaliuju-teisiu-konvencija-keicia-pasauli/118862>.

įmonių, vežėjų, geležinkelių infrastruktūros valdytojų įsipareigojimais, užtikrinant geležinkelių paslaugų prieinamumą asmenims su negalia bei riboto judumo asmenims. Geležinkelio įmonės ir stočių valdytojai, aktyviai dalyvaujant neįgaliesiems ir ribotos judėsenos asmenims atstovaujančioms organizacijoms, nustato, jei dar neturi nustatytų, nediskriminacines naudojimosi taisykles, taikomas vežant neįgaliuosius ir ribotos judėsenos asmenis (19 str. 1 d.). Geležinkelio įmonės ir stoties valdytojai pagal technines sąveikos specifikacijas ribotos judėsenos asmenims užtikrina, kad stotis, peronai, riedmenys ir kiti įrenginiai yra prieinami neįgaliesiems asmenims bei ribotos judėsenos asmenims. Nesant lydinčiojo personalo traukinyje ar personalo stotyje, geležinkelio įmonės ir stoties valdytojai imasi visų pagrįstų pastangų suteikti neįgaliesiems asmenims bei ribotos judėsenos asmenims prieigą keliauti geležinkeliu (21 str.).

Kaip nurodoma Susisiekimo ministerijos rašytiniame paaiškinime, Lietuva naudoja šio Reglamento 21–24 straipsnių netaikymo išlyga, siekdama sudaryti sąlygas viešosios geležinkelių infrastruktūros valdytojui ir geležinkelio įmonei (vežėjui) pasirengti taikyti Reglamentą visa apimtimi.

Specifiniai reikalavimai, taikomi geležinkelių infrastruktūrai, įrengimams, jų pritaikymui asmenims su negalia, įvirtinti Europos Komisijos Reglamente (ES) Nr. 1300/2014 „Dėl Sąjungos geležinkelių sistemos prieinamumo neįgaliesiems ir riboto judumo asmenims techninių sąveikos specifikacijų (TSS)“.

Minėto Reglamento preambulės 4 punkte nustatyta, jog prieinamumas yra vienas iš Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos, kurios šalys yra Sąjunga ir dauguma valstybių narių, bendrųjų principų. Konvencijos 9 straipsnyje reikalaujama, jog Konvencijos šalys imtųsi atitinkamų priemonių, kad užtikrintų neįgaliesiems prieinamumą lygiai su kitais asmenimis. Šios priemonės turi apimti prieinamumo kliūčių bei trukdžių nustatymą ir pašalinimą; jos, *inter alia*, taikomos ir transporto priemonėms.

Minėtame Reglamente pateikiamos techninės sąveikos specifikacijos taikomos visoms keleivinių stočių, kurias valdo geležinkelio įmonė, infrastruktūros ar stoties valdytojas, viešosioms vietoms. Tai apima informacijos teikimą, bilietų įsigijimą ir jų žymėjimą, jeigu reikia, ir galimybę laukti traukinio (Reglamento (ES) Nr. 1300/2014 Priedo 2.1.1 p.).

Pagal Reglamento (ES) Nr. 1300/2014 Priedo 2.3 punkte pateikiamas apibrėžtis, maršrutas be kliūčių – dviejų ar daugiau viešųjų keleiviams vežti skirtų vietų, apibrėžtų 2.1.1 punkte, jungtis. Juo gali judėti visi neįgalieji ir riboto judumo asmenys. Siekiant šio tikslo, maršrutas gali būti padalytas, kad labiau atitiktų visų neįgaliųjų ir riboto judumo asmenų poreikius. Visų maršruto be kliūčių dalių derinys sudaro maršrutą, prieinamą visiems neįgaliesiems ir riboto judumo asmenims. Maršrutas be laiptelių – maršruto

be kliūčių dalis, atitinkanti judėjimo sutrikimų turinčių asmenų poreikius. Vengiama lygmenų skirtumų arba, jeigu to negalima išvengti, skirtingi lygmenys sujungiami rampomis arba keltuvais.

Pagal Reglamento (ES) Nr. 1300/2014 Priedo 4.2.1.2 punktą, įrengiami maršrutai be kliūčių, kuriais sujungiamos toliau išvardytos viešosios infrastruktūros vietos, jeigu jos įrengtos: stoties teritorijoje esančios kitų rūšių transporto stotelės (pvz., taksi, autobusų, tramvajaus, metro, keltų ir kt.); automobilių stovėjimo aikštelės; pritaikyti įėjimai ir išėjimai; informacijos punktai; vaizdinės ir garsinės informacijos teikimo sistemos; bilietų pardavimo vietos; pagalbos keleiviams punktai; laukimo zonos; tualetai; peronai. Maršrutų be kliūčių ilgis turi būti lygus praktiškai trumpiausiam atstumui. Jeigu maršrute be kliūčių reikia pereiti iš vieno lygmens į kitą, jame turėtų būti numatytas maršrutas be laiptelių, kuriuo vietoj laiptų galėtų pasinaudoti žmonės su judėjimo negalia (Reglamento (ES) Nr. 1300/2014 Priedo 4.2.1.2.2 p.).

Reglamento (ES) Nr. 1300/2014 nuostatos taikomos po 2015 m. sausio 1 d. projektuojamiems ir statomiems infrastruktūros objektams. Tačiau leidimas pradėti eksploatuoti pagal šio Reglamento priede pateiktą techninę sąveikos specifikaciją gali būti išduodamas dar iki 2015 m. sausio 1 d. (Reglamento (ES) Nr. 1300/2014 12 str.). Minėtas Reglamentas pakeitė 2007 m. gruodžio 21 d. Europos Komisijos Sprendimą Nr. (2008/164/EB) dėl transeuropinės paprastųjų ir greitųjų geležinkelių sistemos techninės sąveikos specifikacijos „Žmonės su judėjimo negalia“, įtvirtinusį reikalavimus geležinkelių infrastruktūros objektų pritaikymo reikalavimus asmenims su negalia.

GTK 33¹ straipsnyje „Neįgaliųjų arba ribotos judėsenos asmenų vežimas vietiniais maršrutais“ nurodyta, jog, vežant neįgaliuosius arba ribotos judėsenos asmenis vietiniais maršrutais, geležinkelių infrastruktūros valdytojas ir geležinkelio įmonė (vežėjas) privalo užtikrinti, kad neįgaliesiems arba ribotos judėsenos asmenims būtų suteikta pagalba patekti į peronus, įlipti ir išlipti iš riedmenų techniškai tam pritaikytose geležinkelio stotyse, peronuose, kai riedmenys yra techniškai pritaikyti neįgaliesiems arba ribotos judėsenos asmenims aptarnauti ir yra pagalbą teikiantis personalas. Jeigu geležinkelio stotys, peronai ir riedmenys nėra techniškai pritaikyti neįgaliesiems arba ribotos judėsenos asmenims aptarnauti, geležinkelių infrastruktūros valdytojai ir geležinkelio įmonės (vežėjai) imasi visų įmanomų ir pagrįstų priemonių, kad šiems asmenims būtų suteikta galimybė naudotis geležinkelių transportu.

Taisyklių 12.4 punkte nustatyti su prieinamumu susiję reikalavimai, keliami geležinkelių infrastruktūrai: neįgaliesiems ir riboto judumo asmenims turi būti užtikrinamos vienodos su kitais asmenimis naudojimosi geležinkelių infrastruktūros ir geležinkelių riedmenų posistemiais sąlygos. Projektuojant, statant, atnaujinant, modernizuojant, eksploatuojant šių posistemių dalis, kuriomis naudosis neįgalieji ir riboto judumo asmenys, atliekant šių posistemių dalių techninę priežiūrą turi būti vengiama

sudaryti kliūtis minėtiems asmenims naudotis geležinkelių infrastruktūros ir geležinkelių riedmenų posistemiais, šalinamos naudojimąsi šiais posistemiais ribojančios kliūtys (12.4.1 p.). Eksploatavimo ir telematikos priemonių posistemiai keleivių vežimo paslaugoms turi užtikrinti, kad neįgalieji ir riboto judumo asmenys galėtų lengviau vienodomis sąlygomis su kitais asmenimis naudotis geležinkelių infrastruktūros ir geležinkelių riedmenų posistemiais, būtų vengiama sudaryti kliūtis minėtiems asmenims naudotis geležinkelių infrastruktūros ir geležinkelių riedmenų posistemiais, šalinamos naudojimąsi šiais posistemiais ribojančios kliūtys (12.4.2 p.).

AB „Lietuvos geležinkeliai“ tinklalapyje www.litrail.lt publikuojamų Prieigos Taisyklių aprašyme pažymima, jog Prieigos Taisyklės sukurtos remiantis 2007 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1371/2007 „Dėl geležinkelių keleivių teisių ir pareigų“ nuostatomis ir taikomos teikiamoms AB „Lietuvos geležinkeliai“ paslaugoms, vežant neįgaliuosius ir ribotos judėsenos asmenis Lietuvos teritorijoje bei tarptautiniais maršrutais. Prieigos Taisyklių paskirtis – užtikrinti lygias ir nediskriminacines galimybes žmonėms su judėjimo bei kitomis negaliomis – dėl amžiaus arba bet kurios kitos priežasties – keliauti geležinkelių transportu, skiriant ypatingą dėmesį informacijos, kuri susijusi su geležinkelio paslaugų pritaikymu, su galimybe patekti į traukinius ir juose esančiais patogumais, teikimu. Prieigos Taisyklių 6.2 punkte „Stočių pritaikymas žmonių su negalia poreikiams“ nurodoma, jog keleivinės geležinkelio stotys Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje bei Šiauliuose yra pritaikytos žmonių su negalia specialiesiems poreikiams, skiriasi tik pritaikymo lygis. Dėl didesnio traukinių ir keleivių srauto geriausiai pritaikytos yra Vilniaus ir Kauno geležinkelio stotys. Šiose didžiausiose stotyse įrengti neįgaliesiems skirti tualetai, specialios kasos, mobilieji keltuvai, automobilių parkavimo vietos prie pat geležinkelio stočių. Vilniuje ir Kaune įrengti neįgaliesiems skirti liftai – jais galima pasinaudoti, norint pakilti iš tunelio tiesiai į peroną (pakelia stoties personalas). Nurodoma, jog AB „Lietuvos geležinkeliai“ ateityje planuoja modernizuoti esamus ir įsigyti naujus traukinius, atnaujinti bei pritaikyti daugiau stočių žmonėms su negalia.

Prieigos Taisyklių 6.2 punkte pateiktoje lentelėje, kurioje vaizduojamas Kaišiadorių geležinkelio stoties prieinamumas asmenims su negalia, aiškiai matoma, jog Kaišiadorių geležinkelio stotyje yra užtikrintas tik asmenų su negalia patekimas į pirmąjį peroną, į kitus peronus patekimas negalimas, patekimas į traukinių laukimo vietą, bilietų kasas – neužtikrintas, tualetai nepritaikyti, langelis, pritaikytas asmenims su klausos aparatais, arba atviras langelis neįrengtas, galimybė išsikviesti pagalbą nesudaryta.

AB „Lietuvos geležinkeliai“ tinklalapyje www.litrail.lt skelbiama, jog pagrindinės Įmonės veiklos kryptys yra krovinių vežimas bei kitų su vežimo veikla susijusių paslaugų teikimas, keleivių vežimas bei

su tuo susijusių paslaugų teikimas (keleivių vežimo paslaugos vietiniais ir tarptautiniais maršrutais, pašto ir bagažo vežimas Lietuvos teritorijoje, kitos papildomos paslaugos), viešosios geležinkelių infrastruktūros techninė priežiūra ir remontas, saugaus traukinių eismo užtikrinimas, intermodalinių terminalų paslaugų teikimas, geležinkelio kelio mašinų ir įrengimų nuoma. 2017 metų AB „Lietuvos geležinkeliai“ veiklos ataskaitoje nurodoma, jog, vykdant keleivių vežimo paslaugas, siekiama plėsti maršrutų apimtį Lietuvoje ir už jos ribų, modernizuoti riedmenų parką, keleiviams teikti naujas paslaugas, gerinančias kelionių patirtis, geležinkelio stotis paversti keleivių ir miestiečių traukos centrais². Nustatyta, kad AB „Lietuvos geležinkeliai“ 100 procentų akcijų priklauso valstybei, kurias patikėjimo teise valdo Susisiekimo ministerija.

Taigi AB „Lietuvos geležinkeliai“, būdama geležinkelių infrastruktūros, įskaitant ir Kaišiadorių geležinkelio stotį bei su ja susijusios infrastruktūros, užtikrinančios paslaugų teikimą asmenims, keliaujantiems per minėtą stotį, valdytoja, yra atsakinga už geležinkelių paslaugų prieinamumą visiems asmenims, nepaisant jų negalios ar ribotos judėsenos.

Kaip nustatyta iš tyrimo metu surinktos medžiagos, šiuo metu naudojimas Kaišiadorių geležinkelio stotimi bei keliavimas geležinkeliu iš Kaišiadorių arba per juos yra itin apsunkintas asmenims su judėjimo negalia, kadangi Tiltas, kuris yra vienintelis susisiekimo su peronais kelias, visiškai nepritaikytas asmenims su judėjimo negalia, taip pat nesudarytos sąlygos patekti į bilietų kasas, nėra kitų esminių pritaikymų tam, kad Kaišiadorių geležinkelio stotimi bei keliavimo geležinkelio paslauga galėtų tinkamai naudotis asmenys su judėjimo negalia.

Kaip pažymėjo Susisiekimo ministerija bei AB „Lietuvos geležinkeliai“, Kaišiadorių geležinkelio stotis ir jos infrastruktūra projektuota bei statyta 1995 metais, t. y., Tilto projektavimo bei statymo metu negaliojo nei Reglamente (ES) Nr. 1300/2014, nei Sprendime Nr. (2008/164/EB) įtvirtinti reikalavimai dėl geležinkelių infrastruktūros, įskaitant stotis, peronus ir kt., pritaikymo asmenų su negalia poreikiams.

Pažymėtina, jog tiek Konvencija, tiek Lygių galimybių įstatymas įpareigoja paslaugų teikėjus užtikrinti, kad jų teikiamomis paslaugomis galėtų be apribojimų naudotis visi asmenys, nepriklausomai nuo jų negalios.

Akcentuotina, jog minėtame GTK 33¹ straipsnyje nustatyti sąlyginio pobūdžio įpareigojimai geležinkelio paslaugų teikėjams sudaryti sąlygas asmenims su negalia naudotis geležinkelių paslaugomis, t. y., nustatyta pareiga imtis visų įmanomų ir pagrįstų priemonių sudaryti galimybę naudotis geležinkelių

² http://www.litrail.lt/documents/10291/19071/lg_annual_report_20180717-LT.pdf/4df38c3c-5913-4dd6-be01-e307927100ed

transportu, tais atvejais, kai geležinkelių stotys, peronai nėra techniškai pritaikyti asmenims su negalia. Pažymėtina, jog šios nuostatos galioja tik pereinamuoju laikotarpiu, kadangi Lietuvai buvo padaryta išlyga dėl Reglamento (EB) Nr. 1371/2007, kuriame įtvirtinti įsipareigojimai Europos Sąjungos valstybėms narėms visiškai pritaikyti geležinkelių infrastruktūrą asmenims su negalia, taikymo visa apimtimi.

Atkreiptinas dėmesys, jog esamas reglamentavimas neatleidžia geležinkelio paslaugų teikėjų bei infrastruktūros valdytojų nuo atsakomybės bei pareigos imtis visų įmanomų priemonių, kad per kuo trumpesnę laiką būtų panaikintos kliūtys asmenims su negalia tinkamai naudotis geležinkelių infrastruktūra bei geležinkelių paslaugomis.

Pažymėtina, jog Taisyklių 12.4.1 punkte nustatytas įpareigojimas atliekant geležinkelių infrastruktūros techninę priežiūrą šalinti kliūtis asmenims su negalia naudotis geležinkelių infrastruktūra.

Akcentuotina, jog tokia situacija, kuomet asmenys, turintys judėjimo negalią, negali tinkamai naudotis geležinkelio paslaugomis, teikiamomis Kaišiadorių geležinkelio stotyje, pažeidžia Konvencijos nuostatas, įtvirtinančias pareigą valstybėms, šios Konvencijos dalyvėms, užtikrinti asmenims su negalia sąlygas savarankiškai ir visapusiškai dalyvauti visose gyvenimo srityse, taip pat užtikrinti visuomenei svarbių objektų ar teikiamų paslaugų prieinamumą bei nebūti diskriminuojamiems paslaugų teikimo srityje.

Atsižvelgiant į išdėstytas aplinkybes, konstatuotina, jog AB „Lietuvos geležinkeliai“, teikdama paslaugas Kaišiadorių geležinkelio stotyje, neužtikrino Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkte įtvirtintos pareigos visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokias pačias paslaugas ir tokiu būdu sudarė sąlygas diskriminuoti asmenis, turinčius judėjimo negalią.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 16 straipsniu, 17 straipsniu, 29 straipsnio 2 dalies 3 punktu, 30 straipsnio 3 dalimi,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Siūlyti AB „Lietuvos geležinkeliai“ sudaryti sąlygas asmenims su judėjimo negalia patekti į peronus, bilietai kasas Kaišiadorių geležinkelio stotyje bei sudaryti sąlygas visiems asmenims, nepaisant jų negalios, gauti AB „Lietuvos geležinkeliai“ teikiamas paslaugas.

2. Įpareigoti AB „Lietuvos geležinkeliai“ vadovą išnagrinėti šį sprendimą ir apie nagrinėjimo rezultatus bei sprendimo vykdymą informuoti lygių galimybių kontrolierę per 30 dienų nuo sprendimo gavimo dienos.

3. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją, AB „Lietuvos geležinkeliai“ vadovą, Lietuvos Respublikos susisiekimo ministrą.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Lygių galimybių kontrolierė

Agneta Skardžiuvienė